

1 oktober 2025

Thema 2025: volop leven na de dood

Soort van het seizoen: elfenbankje

Soort van het seizoen: elfenbankje. Kijk in oktober tot en met december uit naar elfenbankjes en meld deze via natuurlijkdelfland@knnv.nl. Wij publiceren deze in onze Nieuwsbrief. Meld ze ook rechtstreeks bij waarneming.nl.

Het Soort van het seizoen is één van de activiteiten in ons jaarthema Volop leven na de dood. Leven en dood zijn natuurlijke gegevens in de natuur. Met elkaar vormen ze een kringloop, geboren worden, groeien, voorplanten en sterven.

Elfenbankjes zijn een heel mooi voorbeeld van volop leven na de dood. Zij verteren hout waardoor de voedingsstoffen voor andere organismen vrijkomen.

In element van de dood zien wij weinig in onze plantsoenen en de laatste jaren meer in onze bossen. Want waar liggen gekapte boomstammen of takkenrillen in deze terreinen? Ook in de gebieden die wij beheren liggen regelmatig takkenrillen maar lang niet overal en voldoende.

Onze ervaring met het bestrijden van de reuzenberenklauwen is dat de inheemse planten massaal tevoorschijn komen.

Natuurlijk Delfland staat voor samenleven met de natuur. Volg de link om te weten of het lidmaatschap ook iets voor jou is. [Klik hier](#)

Gewoon elfenbankje

Ruig elfenbankje, Martijn Oud

Doolhofelfenbankje

Fopelfenbankje

Geelgerand elfenbankje

Gezoneerd elfenbankje

Ruig elfenbankje

Tweekleurig elfenbankje

Wittig dwergelfenbanje

Eigen ervaring

De aan een boom[stronk] groeiende dwars op de stam staande paddenstoelen met een soort groeiringen. Er zijn veel soorten paddenstoelen die op bomen groeien. Het elfenbankje heeft geen steel. Wat je ziet is de hoed en die is blijkbaar zeer geschikt voor elfen om op te zitten!

Historie

Het **gewoon elfenbankje** (*Trametes versicolor*) behoort samen met nog vijf andere soorten tot het genus *Trametes* (Elfenbankje), maar dat is in het verleden wel anders geweest. Er zijn twee elfenbankjes die al een eeuw lang hun Nederlandse en wetenschappelijke namen hebben weten te behouden, namelijk de **witte bultzwam** (*Trametes gibbosa*) en de **anijskurkzwam** (*Trametes suaveolens*; RL: Kwetsbaar). Deze twee oude namen stammen uit een tijd waarin de verschillende soorten van het genus *Trametes* nog geen elfenbankjes werden genoemd. Al bladerend in het paddenstoelenboekje van Catharina Cool en H. van der Lek uit 1920 (tweede druk) staat het **gewoon elfenbankje** nog aangegeven als veelkleurige zwam met de wetenschappelijke naam *Polyporus versicolor*. Vlak na 1920 moet hij **gewoon elfenbankje** zijn gaan heten, zo wordt hij in ieder geval wel genoemd in de derde druk.

Herkenning

Het elfenbankje hoort tot de grote groep schimmels die gaatjeszwammen genoemd worden. Het is een van de soorten met 'gestapelde' paddenstoelvormen aan de buitenkant van boomstronken. Die dakpansgewijze groei is kenmerkend. De afzonderlijke paddenstoelen kunnen vlak boven en naast elkaar groeien, maar ook op enige afstand.

Er zijn nogal wat schimmelsoorten met dezelfde groeiwijze als het elfenbankje en voor het op naam brengen is ervaring nodig en ook een determinatiesleutel.

De elfenbankjes hebben in feite geen echte steel maar wel een duidelijke hoed.

Voorkomen

Elfenbanksoorten groeien vrijwel allemaal op dode boomstronken en de ontwikkeling van de paddenstoel is niet echt gebonden aan een bepaald jaargetijde; ze zijn éénjarig, maar vallen niet van de boomstronk af. Ze verschrompelen in feite. Elfenbanksoorten komen overal voor, maar er zijn soorten die niet algemeen in kleigebieden voorkomen, maar meer op zandgronden en in duingebieden.

Voortplanting

Aan de onderkant van de paddenstoel [het vruchtlichaam] bevinden zich de gaatjes waarin de sporen zitten. Elke spore kan zich in principe ontwikkelen tot een nieuw mycelium met daaraan een nieuwe paddenstoel, maar de kans hierop is [gelukkig?] erg klein.

Voedsel

Het voedsel van de elfenbankjes bestaat uit organisch materiaal van de plant waarop – eigenlijk waarin – ze groeien. Geen speciaal organisch materiaal. Alleen dood hout wordt gebruikt als voedselbron. Vandaar de eigenschap: saprotroof. De hieronder genoemde soorten kunnen allemaal witrot als ziekte voor gewassen veroorzaken.

Ecologie

Net als alle andere paddenstoelen behoort het elfenbankje tot de reducenten die zorgen voor de afbraak van organische stoffen tot de mineralen in de bodem waar planten weer gebruik van maken. Omdat de paddenstoelen op dood materiaal leven noemt men ze, zoals reeds vermeld, saprotroof.

Bescherming

Deze schimmels zijn zo algemeen dat ze eigenlijk niet beschermd hoeven te worden. Ze komen zo wel tot ontwikkeling. De anijskurkzwam is de enige soort die op levend materiaal groeit en na het afsterven van de boom nog lang 'voortleeft'. Deze soort staat op de rode lijst.

In de Veldgids Paddenstoelen II worden enkele andere soorten met de naam elfenbankje vermeld.

- wittige dwergelfenbankjes [*Antrodiella semisupina* ss. *lato*]; algemeen voorkomend maar vooral in de oostelijke helft van het land; herfst, éénjarig. Het meervoud in de naam wordt veroorzaakt doordat er een aantal soorten is dat alleen microscopisch van elkaar te onderscheiden is. Drie ervan ook in Nederland aanwezig.
- **geelgerand elfenbankje** [*Astrodiella serpula*] vrij algemeen, vooral in de bossen op de pleistocene zandgronden, herfst, eenjarig
- **doolhofelfenbankje** [*Cerena unicolor*] Matig algemeen in Nederland. Najaar
- **tweekleurig elfenbankje** [*Gloeoporus dichrous*] Vrijwel uitsluitend op berk. Vrij algemeen in loof- en gemengde bossen op de zandgronden. Verse vruchtlichamen vooral in de herfst, maar ingedroogde exemplaren het hele jaar door
- **fopelfenbankje** [*Lenzites betulinus*]. Op dood loofhout, meestal van berken, vaak in open terrein, zoals op kapvlakten. Algemeen op de zandgronden. Verse vruchtlichamen in de nazomer tot de herfst.

De meest algemene soort elfenbankje heeft de naam **gewoon elfenbankje** [*Trametes versicolor*] Zeer algemeen, zonder veel biotoopvoorkeur, verse exemplaren vanaf het voorjaar, maar herkenbare exemplaren het hele jaar door. Eenjarig. Donker bruin tot blauwzwart, soms groenig door algen. Bij snel groeiende exemplaren zie je een witte groeirand.

Andere soorten met de wetenschappelijke genusnaam *Trametes* zijn:

- **ruig elfenbankje**, *Trametes hirsuta*; algemeen in beboste zandgronden, daarbuiten verspreid voorkomend; het hele jaar door
- **gezoneerd elfenbankje**, *Trametes ochracea*; vrij algemeen in bossen op de zandgronden; nazomer tot vroege winter.

En apart: tenslotte wordt er in de paddenstoelengids ook nog een *Trametes*soort genoemd, *Trametes suaveolens*, die niet op dood hout leeft maar parasiteert op wilg; op wondplekken van levende stammen. Matig algemeen voorkomend en vooral uit het midden van het land gemeld [rivierengebied] herkenbare exemplaren gedurende een groot deel van het jaar te vinden. De naam van deze soort: anijskurkzwam! Deze paddenstoel wordt soms eerder geroken dan gezien. Is wel een rode lijst soort.

Elfenbankje in je tuin

Dit is de plek die het dichtstbij is om dit soort goed te kunnen volgen.

Leg één of meer dode stronken in je tuin, liefst op een schaduwplek, zodat deze zo min mogelijk uitdrogen.

Als je levende stronken in je tuin wil gebruiken? Graaf deze voor een derde in en zet ze rechtop. Dan blijft de onderkant vochtig.

Wij sturen je graag het bos in.

Om te genieten van de natuur. Of om haar te bestuderen en te beschermen. Natuurlijk Delfland maakt je wegwijs in de natuur.

Natuurlijk
Delfland

delfland.knnv.nl

Copyright: Natuurlijk Delfland, 2025

Referentie: elfenbankje, Natuurlijk Delfland, 2025

Tekst: Jos van Koppen

Eindredactie: Geert van Poelgeest

Overname van delen van de tekst is toegestaan onder bronvermelding.